

**Társadalmi
Kommunikáció
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Sólyom Barbara

Házassági mobilitás

Háromgenerációs sváb-magyar házassági mobilitásvizsgálat

Dunabogdányban

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Mészáros József, CSc
egyetemi tanár

Budapest, 2015

Magatartástudományi és Kommunikációelméleti Intézet

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Sólyom Barbara

Házassági mobilitás

Háromgenerációs sváb-magyar házassági mobilitásvizsgálat

Dunabogdányban

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Mészáros József, CSc

egyetemi tanár

© Sólyom Barbara

Tartalomjegyzék

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása	4
2. A kutatásban felhasznált módszerek	5
3. Az értekezés eredményei	7
3.1. Kutatási hipotézisek	7
3.2. Az értekezés összefoglalása	8
3.3. Következtetések	14
4. Főbb, a disszertációban hivatkozott irodalmak	16
5. A szerző témában megjelent publikációi	21
5.1. Magyar nyelvű publikációk	21
5.2. Angol nyelvű publikációk	22

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása

Egy ember életében a házasságkötés vagy nem kötés, a tartós együttélés vagy egyedüllét befolyásolja a gyermekvállalási terveket, a munkaerőpiaci karriert, az anyagi egzisztenciát, a további beruházásokra vonatkozó döntéseket, hat a gondolkodásmódra, értékítéletre és magára az értékrendszerre, az attitűdre, az identitásra, a jövővel kapcsolatos elképzelésekre és a mindennapi helyzetmegoldásokra, a napi életvitelre. Ezen az egyéni szinten túlmenően ösztársadalmi hatásáról is beszélhetünk, hiszen a házasság intézménye gazdasági és politikai döntéseket is befolyásol.

A disszertációban központi szerepet kap – explicit és implicit módon egyaránt - az identitás és kommunikáció kapcsolata, az identitás, mint a kommunikáció jelensége. Az identitást, egy csoporthoz tartozást kategóriaként is értelmezhetjük, és így a társadalmi kommunikáció elengedhetetlen része. Hiszen az identitás maga kommunikáció, az identitás kommunikáción keresztül fejeződik ki és a csoportok között is az identitás meghatározásakor kommunikáció megy végbe.

Disszertációm témája a társadalmi mobilitás, ezen belül a házassági mobilitás. A társadalmi struktúra, a rétegződés és a rétegek közötti mobilitás nagy terjedelmű, több dimenziót átfogó kutatási terület a társadalomtudományokban. Ezek az elméletek és kutatások a házassági mobilitás területét is érintik. Konkrétan a házassági mobilitást kevesen kutatják, még számos feltárássra váró kutatási területet kínál. Az eddigi főbb eredményeket áttekintettem és lejegyeztem. Ezek révén a társadalmi mobilitást, a társadalmi rétegződést jobban, mélyebben megismerhetjük. Disszertációmban eddigi házassági mobilitás-kutatásokat vettem alapul és gondoltam át egy új megközelítésben. Megnéztem, hogy a házasság révén történő társadalmi mobilitást alapvetően mely tényezők határozzák meg és milyen új, eddig háttérben levő tényezők hatnak még rá. Ilyen erősen kiemelkedő és a társadalmi mobilitást döntően meghatározó, általában kisebb súllyal szereplő tényezőket találtam egy Pest-megyei sváb faluban¹, Dunabogdányban. Olyan tényezőket találtam, amelyek feltárássra, feldolgozásra és bemutatásra érdemesek.

¹ A falu időközben községi címet kapott, de mivel ez kutatásom szempontjából csupán közigazgatási elnevezésében jelent változást, ezért én továbbra is faluként határozom meg. Kutatásom empirikus részében interjúalanyaim is faluként említették Dunabogdányt, és mind a mai napig az utca embere is falunak hívja.

A hazai tudományos kutatások azt vizsgálják, hogy a partnerválasztásokat mi határozza meg, milyen tényezők alapján választjuk ki a sokaságból életünk párját. Egyesek szerint a partnerválasztást az ideális házastársról alkotott elképzelés vezeti. Mások az egyének szükségleteivel és alapvető jellegzetességeivel magyarázzák a párválasztási mintákat: a tulajdonságok azonosságában látják a házastárs megválasztásának okát, illetve egy másik vélemény a két fél közötti különbségeket tartja fontosnak ahhoz, hogy egy egymást jól kiegészítő pár szülessen (házassági homogámia és heterogámia). Vannak olyan megközelítések is, amelyek az esetlegesen létrejött párkapcsolatok belső fejlődésével, az egymáshoz csiszolódás folyamatával magyarázzák a házasságkötést. Én dunabogdányi empirikus kutatásomban bemutatom és elemzem több generáció vonatkozásában az etnikum, a vallás és a vagyoni helyzet együttes, összefonódott hatását a párválasztásra, a házasságra, a társadalmi mobilitásra.

2. A kutatásban felhasznált módszerek

Kutatásom során módszertanilag többfajta technikát alkalmaztam: mélyinterjúkat, narratív interjúkat és életút interjúkat készítettem és elemeztem, történelmi dokumentumokat használtam fel, statisztikai adatokat vizsgáltam, másodelemzéseket végeztem, mobilitásvizsgálatokat és társadalomtörténeti kutatásokat tekintettem át, demográfiai adatokat néztem meg és iktattam be a tanulmányba. Elsősorban attitűdökre, gondolkodásmódra, normákra, értékrendszerekre és érzelmi beállítódásra voltam kíváncsi, amelyeket csak különböző interjútechnikákkal lehet feltárni.

Definiálnám a három generációt, amelyet kutatásomban vizsgáltam. Korcsoportonként tíz-tíz alany visszaemlékezéseit rögzítettem mélyinterjú, életút interjú és narratív interjú formájában. A korcsoportok felosztását Bindorffer Györgyi (1997; 2001) kulturális antropológus kutatásából merítettem. A három korcsoportom a következő:

1. Az 1920-1933 között születettek, most 94-81 éves lakók, akik a kitelepítést (1947) már felnőttként vagy 14 éven felüli gyermekként élték meg, és ez az egyik legfontosabb generációs alapélményük.
2. Az 1934-1953 között születettek, ma 80-61 évesek, akik akkor 13 év alattiak vagy még meg sem születtek. Itt az alapélményt a közösség zártságának második világháború utáni folyamatos oldódása és a megnövekedett mobilitási lehetőségek jelentik.

3. Az 1954-1973 között születettek, a ma 60-41 évesek. A folyamatos társadalmi változások (pl. iskoláztatásuk magasabb foka, a magyar, mint anyanyelv elsajátítása, az ingázás, a helyi vállalkozási lehetőségek növekedése stb.) hogyan hatnak életükre.

A csoportok kialakításának szempontjait több tényező motiválta, indokolta. Mindenképpen szükségesnek tartottam, hogy átfogjak egy emberöltőnyi időt, a gyermekkor kivételével. Mivel a házassági mobilitás kutatásom témája, a kezdetektől, a párválasztástól az öregkorig szerettem volna meghallgatni az érintetteket. Vajon az idő előrehaladtával hogyan változnak a szokások egy erősen zárt közösség, egy falu esetében? A gondolkodás is megváltozik-e, ha nem, ezt hogyan érik el és vannak-e következményei, ha igen, nemzedékek kellene-e hozzá? Hogyan hat egymásra az egyén és a közösség, az egyén és csoportja, a csoport és közösség, milyen a kettejük kapcsolata, melyik a meghatározóbb? A másik fontos igazodási pont az évszámok kiválasztásában, a falut megrázó és teljes mértékben megváltoztató történelmi esemény, az 1947-es sváb kitelepítés, illetve „idegenekkel”, „telepesekkel” való betelepítése. Igaz, ez csak egy szempont a sok közül, lehetnének mások is, de nem lehet mindegyikre részletesen kitérni. Ez az esemény döntő fordulat volt a falu életében, és döntően hatott a közösségi viszonyokra is. A ki/betelepítés azonban nehezíti is a kutatást, hisz olyan vonzata is volt/lett, ami nem történt volna meg „normális” körülmények között. Például a házassági piac - vagyis az eladósorba került fiúk és lányok aránya életkorban, etnikai összetételben, vallásban, stb. - másként alakult volna, ha nincs a ki/betelepítés, ami determinálta az akkori piacot, ami szintén gyökeresen megváltoztatta a párválasztási, házassági értékrendet, szokásokat. Ilyen erőteljes hatás ritkán fordul elő. Ezzel együtt azonban nehéz az összehasonlítás más sváb falvakkal, hisz nagy különbségek voltak és vannak mind a mai napig a sváb falvak között. Igaz, a kitelepítési program országos volt, de ha át is élték, mindenhol másként, másmilyen módon, más arányban történt a kitelepítés. Ahol pedig nem volt kitelepítés, ott eleve más folyamatok játszódtak le az adott közösségben a történelem során.

Kutatásom elején meghatároztam az etnikumokat is, és ezeket a továbbiakban következetesen használtam: svábnak tartom azt, aki annak vallja magát, magyarnak pedig azt, aki annak tartja magát.

Az empirikus kutatási eredmények csak Dunabogdányra vonatkoznak, ezért a belőle leszűrt következtetések nem általános érvényességűek. Más sváb településekkel sem lehet összehasonlítani az itteni eredményeket, az eltérő falutörténet, társadalomtörténet, az eltérő

társadalmi berendezkedés, a falu mindennapjait befolyásoló „többségi” társadalmi döntések, az ezek következtében kialakuló/átalakuló normák, tradíciók, mentalitás, értékvilág, érzelmvilág különbözősége miatt. Azért választottam Dunabogdányt, mert itt a párválasztást, a házasságot meghatározó döntő tényezők – etnikum, felekezeti hovatartozás, vagyoni státusz – jól megragadhatóak, maga a házassági mobilitás és tágabban a társadalmi mobilitás egy jól megfogható jelenség.

3. Az értekezés eredményei

3.1. Kutatási hipotézisek

Tanulmányomban a társadalmi mobilitás egy dimenzióját vizsgáltam részletesen, a házassági mobilitást. Az ezzel kapcsolatos empirikus kutatásomban pedig a sváb-magyar etnikumok közötti házassági mobilitást, longitudinális megközelítésben, Dunabogdányban. Ezt is az identitás és kommunikáció összefüggésében.

Empirikus kutatásom azzal kezdődött, hogy négy hipotézist fogalmaztam meg, amelyet kutatásom során vagy igazolok, vagy megcáfolok. A hipotézisek a következők voltak:

1. Feltételeztem, hogy az első nemzedék házassági szokásait a sváb közösségi normák, a tradíciók erősen szabályozták, meghatározták, ami erős egymás közötti házasságot vont maga után.

Ezt a hipotézisemet kutatásommal megerősítem, Dunabogdányban a svábok szinte kivétel nélkül egymás között házasodtak, figyelembe véve a felekezeti hovatartozást és a vagyoni réteghelyzetet is.

2. Feltételeztem, hogy bizonyos társadalmi változások hatására (például politikai intézkedések, a továbbtanulás széleskörű elterjedése, a közlekedés fejlődése, így a munkahelyek választékának bővülése, az ingázás lehetősége) a sváb párválasztási, házassági szokások, normák, íratlan szabályok megváltoztak. Dunabogdány esetében a kitelepítés különösen nagy jelentőséggel bírt a házassági szokások megváltozására, a vegyes házasságok elterjedésére.

Eredményeim szerint a kitelepítés volt a faluban az a nagy társadalmi változás, amely leginkább hatott a házassági szokásokra. Ez után a történelmi esemény után a vegyes házasságok száma (a házassági mobilitás) fokozatosan nőtt, amely az egész falu házassági szokásait, normáit közösségi szinten és egyéni szinten is befolyásolta,

megváltoztatta. Ezt a kulcsfontosságú eseményt még ki kell egészíteni a kutatásból kiderülő másik fontos eseménnyel, a második világháborúval. Ez ugyan a ki/betelepítés előzményének tekinthető, de a mobilitási csatornák megnyílása szempontjából döntő. A megnőtt mobilitási lehetőségek tovább erősítették, több dimenzió és több tényező együttes hatásaként növelték a vegyes házasságok elterjedését a faluban.

3. Feltételeztem, hogy mindezek következtében napjainkhoz közeledve a párválasztás a svábok és nem svábok között szabadabb, önállóbb, függetlenebb lett, kevésbé kötik a korábbi nemzedékek normái.

Ezt a hipotézisemet is meg tudom erősíteni. A harmadik generáció (az 1954-1973 között születettek, a ma 60-41 évesek) tagjainál és napjainkban a párválasztás a svábok és nem svábok között valóban szabadabb, a régi (első generációs) bogdányi párválasztási, házasodási normák, szabályok, tradíciók, szankciók ma már nem érvényesek. A házaspárok élete önállóbb, a szülők, a rokonok, a falu kevésbé vagy egyáltalán nem szól bele életükbe, a házaspárok függetlenebbek. Az első és második nemzedék normái fellazultak, bizonyos kérdésekben megszűntek.

4. Feltételeztem, hogy a sváb kisebbség többségbeni mivolta hatott az egymás közötti házasodás normájára.

Dunabogdányban a sváb kisebbség valóban hatott, sőt meghatározta az egymás közötti házasodás normáit, - ezt a feltételezésemet meg tudom erősíteni. De nem azért hatott, mert a kisebbség többségben lett volna. Nem a létszámon, hanem a csoportidentitás erősödésén keresztül hatott az egymás közötti házasodás normájára. Az első generáció esetében tulajdonképpen ezért sem beszélhetünk házassági piacról, hiszen ekkor még olyan zárt volt a falu közössége, hogy „piaci alapon” nem működött a párválasztás, csak beltenyészetről beszélhetünk. Ezzel negyedik hipotézisem csak részben állja meg helyét.

3.2. Az értekezés összefoglalása

Disszertációm első részében a házassági mobilitás elméleti hátterét és kutatási eredményeit mutattam be.

- Először több megközelítésben definiáltam a társadalmi mobilitás fogalmát, a mobilitásra ható tényezőket, a mobilitási folyamatokat, és kitértem a mobilitás következményeire is.

Hazai és külföldi mobilitáskutatások eredményeit, következtetéseit is felhasználtam. Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy a társadalmi mobilitást strukturális kényszerek és egyéni cselekedetek együttesen befolyásolják. A mobilitás biztosítja a makro- és mikrostruktúra közötti kapcsolatot. A struktúrát homofilikus és heterofilikus kapcsolatok alkotják. Másodsorban megnéztem, hogy konkrétan a párválasztást, a házasságokat és a családot, mint társadalmi intézményt milyen szempontok alapján értelmezik a különböző elméletek.

- Ezt követően a hazai és a nemzetközi mobilitásvizsgálatok legfőbb jellemzőit, kutatási keretét és dimenzióit tekintettem át. Bemutattam, hogy a partnerválasztásokat mi határozza meg, milyen tényezők alapján választjuk ki a sokaságból életünk párját. Egyesek szerint, a partnerválasztást az ideális házastársról alkotott elképzelés vezeti. Mások az egyének szükségleteivel és alapvető jellegzetességeivel magyarázzák a párválasztási mintákat: a tulajdonságok azonosságában látják a házastárs megválasztásának okát, illetve egy másik vélemény a két fél közötti különbségeket tartja fontosnak ahhoz, hogy egy egymást jól kiegészítő pár szülessen. Vannak olyan megközelítések is, amelyek az esetlegesen létrejött párkapcsolatok belső fejlődésével, az egymáshoz csiszolódás folyamatával magyarázzák a házasságkötést.
- A házassági homogámia és heterogámia (a hasonló, illetve a különböző társadalmi jellemzőkkel bírók közötti házasodás) három dimenzióját elemeztem: a preferenciákat (társadalomgazdasági erőforrások), a „harmadik fél hatását” (kulturális jellemzők) és a házassági piacot. Ezek együttesen határozzák meg ki, kivel házasodik vagy ki, kivel nem házasodik. A preferenciák dimenziójában a házasodni vágyó férfiak és nők egyrészt „bemutatják” saját erőforrásaikat, amelyek alapján vonzóvá válhatnak, mint potenciális partnerek. Másrészt értékelik az ellenkező neműek különböző tulajdonságait, amelyek alapján kiválasztják jövőbelijüket. A bemutatandó és értékelendő tulajdonságok sokfélék lehetnek, a társadalmi rétegződéssel foglalkozó szociológia azonban elsősorban a különböző gazdasági, kulturális erőforrásokra – származás, iskolai végzettség, foglalkozási státusz, anyagi helyzet – koncentrál. Azt tapasztaltam, hogy a fent említett erőforrások a homogám házasságok kialakulását „részesítik előnyben”. „Harmadik félként” nagyon különböző nagyságú és szorosságú csoportok funkcionálhatnak; ide tartoznak az etnikai közösségek, a vallási felekezetek éppúgy, mint maga a szülői család. Minél erősebb a csoportidentifikáció, minél inkább internalizálódtak a közösség tagjaiban a csoporthoz tartozást kifejező normák, annál valószínűbb a házassági homogámia, illetve a kifelé házasodás elkerülése. A preferenciák megvalósítását befolyásolják a házassági

„piac” objektív korlátai. Ez azt jelenti, hogy a házassági arányok a férfi és a női népesség életkori és egyéb szempontú (pl. iskolázottsági) összetételétől függenek.

- Empirikus kutatásom interetnikus volta miatt külön kitértem a csoportidentifikáció, az etnikai- és nemzeti identitás fogalmaira is. A csoport identifikáció egyrészt a közös történelem, a közös értékek, a „közös sors” vállalásában ölthet testet, másrészt jelentheti a másság, az elkülönülés pszichikai érzését. Három csoporttudat típust említettem meg: a tömeg csoporttudatot, a reflexív csoporttudatot és a kollektív tudatot, és meghatároztam azokat a tényezőket, amelyek a csoportidentitást kialakítják. Az egyik, hogy magunkat az adott csoport tagjaként határozzuk meg, a másik, hogy más személyek az adott csoport tagjaként határoznak meg minket. Kiemeltem a csoportok közötti versengés és a csoportkonfliktus jelentőségét, amely az előítélet és a sztereotípiák kialakulásának táptalaja.
- Fontosnak tartottam két szociálpszichológiai fogalom beépítését is disszertációmba, mert úgy gondolom, hogy ezen fogalmak definiálása és kifejtése nélkülözhetetlen empirikus kutatásom értelmezése szempontjából. Az egyik ilyen fogalom az identitásfrász, amelyet úgy definiálhatnánk, mint a társas identitást érő fenyegetés. Aggódunk, hogy a csoportunkra vonatkoztatott sztereotípiák alapján ítélnék meg bennünket vagy ezt a sztereotípiát erősíti meg viselkedésünk. Az identitásfrász jelensége, működése fokozottan érvényesül a kisebbségi csoportok közötti érintkezések esetében. Ezt dunabogdányi példákkal illusztráltam.
- A másik szociálpszichológiai fogalom a kontaktushipotézis. E szerint a feltételezés szerint a csoporttagok közötti interakciók, kontaktusok, közvetlen kapcsolatok csökkenthetik az előítéletet, a sztereotipizálást, a diszkriminációt, és növelhetik a rokonszenvet. De ez csak abban az esetben működik, ha a résztvevő felek egyenlő státuszúak, ha egymással együttműködőek, ha kijelölik közös céljaikat, és ha intézményes támogatást is kapnak saját csoportjuk részéről, illetve a törvények és társadalmi normák, szokások részéről. Ez Dunabogdány esetében teljesült, sőt, a sváb-magyar békés együttélést segítette még a közös vallás és a német nyelv kötelező megtanulása a helyi óvodában és iskolában. A svábok úgy asszimilálódtak a magyar faluba, hogy egyszerre magyarnak és egyszerre svábnak érzik magukat, kettős identitással rendelkeznek.
- Áttekintettem a házasságkötési mozgalom alakulását, ezek empirikus vizsgálatának előzményeit, a történeti változásokat és trendeket. A legfrissebb empirikus kutatások eredményeinél a párválasztást meghatározó élettörténeti jellemzőket, az iskolai végzettséget, a származást és a házassági piacot vettem alapul. A kutatások bizonyítják:

- napjainkra a házassági életkor kitolódott a továbbtanulás és az egzisztencia alapjainak lerakása és annak stabilizálása miatt, de a házasság intézményének presztízse még él
 - többnyire az azonos vagy hasonló iskolai végzettségűek házasodnak össze
 - az iskolázottság szerinti homogámia mellett a foglalkozási homogámia is erős
 - a családi háttér és a saját erőforrások összeadódnak, és az ezzel azonos vagy hasonló szinten levő egyének választják egymást párnak
 - a házassági piac leginkább az iskolai hierarchia közepén levőknél befolyásolja a házasságot
 - a házassági kedv az iskolai rangsor két végpontján esett vissza jelentősen: a diplomásoknál és az általános iskolát végzeteknél. Az előbbieket esetén kitolódik a házasság, a házasságkötés a hosszú iskolázási szakasz miatt, illetve az azt követő stabil munkahelykeresés miatt, az utóbbiak egyre kevésbé versenyképesek a piacon.
- Az elmúlt két évtizedben házassági mintaváltás ment végbe, a házassági és családformálódási magatartás megváltozott. A különböző családformák változatossága jelent meg, a házasságkötések számának és arányának csökkenésével, a házasságkötési kor kitolódásával és a megkötött házasságok nagyfokú felbomlásával párhuzamosan egyre jobban terjednek a házasságkötés előtti együttélések, az élettársi kapcsolatok, az egyszülős családok, az újránházasságok következtében létrejött ún. patchwork családok. Kevesebb gyermek születik és azok is későbbi életkorban születnek, illetve már számolni kell a tudatos gyermektelenséggel is. Megváltoztak az életstratégiák és azoknak a preferenciáknak a sorrendje, amiket a fiatalok fontosnak tartanak az életben. Mindezekre többféle magyarázat is adható, a demográfiai jellegű megközelítéstől kezdve a közgazdasági elméleten át az érték- és normarendszert érintőig. A hazai és nemzetközi kutatási eredmények alapján jelenleg nem tudunk egyetlen elképzelést vagy megközelítést kiemelni, amely teljes mértékben megmagyarázza a változások okait.

A fent említett elméleti részt a Dunabogdányban végzett empirikus kutatásommal vettem össze. Ezt disszertációm második részében mutattam be:

- Ebben a sváb faluban három generáció, sváb-magyar etnikum párválasztási, házassági szokásait, normáit, íratlan szabályait vizsgáltam, és megnéztem, hogy a nemzedékek között ebből a szempontból milyen különbségek adódnak. A korosztályokon kívül a

nemzetiség mint változó hatását is vizsgáltam. Ha vannak különbségek életkor és etnikum között, akkor vajon ezek minek hatására jöttek létre, milyen jelenségek, események változtatták meg a házassági szokásokat? Ha van házassági mobilitás, akkor vajon mely tényezők irányítják ezt a folyamatot?

- A kohorszok, a három generáció kialakításának szempontjai egy konkrét történelmi eseményhez kötődik: a falubeli svábok kitelepítéséhez (1947). Ez a kitelepítés erőteljesen érintette és megváltoztatta a lakosok szokásait, értékvilágát, mentalitását, érzelmi világát, viszonyát. A kitelepítés és a második világháború következményeként a falu társadalmi struktúrája, gazdasági struktúrája gyökeresen megváltozott:
 - érzelmileg megosztott lett (sváb-magyar gyűlölet)
 - a föld, mint megélhetés forrás megszűnt
 - lehetőség nyílt (közlekedés, ingázás) és szükségszerű volt a falun kívüli munkahelyek keresése
 - lehetőség nyílt a továbbtanulásra
 - lehetőség nyílt az ismeretségi és baráti kör szélesítésére
 - a házassági piac már nem csak a falura korlátozódott, hanem más településekre is vagyis a falu nyitottabbá vált, ami egyben a szokások, normák fellazulását okozta.
- Dunabogdány a második világháborúig, valamint az 1947-es kitelepítésig erősen zárt sváb falu volt, ahol a kisebbség volt többségben. Ezt a zártságot a házassági- és öröklési szokások, a közösségi normák, az erős tradíciók, a sváb nyelv, a sváb ünnepek, a vallás, az erőszakos asszimilációs törekvések vagy ellenkezőleg, a kizárás a magyar közegből, és a sváb mentalitás, egyfajta befelé fordulás biztosította. A rossz közlekedési feltételek a fővárost is elvágták a falutól. A társadalmi mobilitás hiánya mintegy kiküszöbölte a modernizációs, globalizációs hatásokat.
- A vizsgált korcsoportokba tartozó dunabogdányi svábok kettős identitásúak. Magyarok és svábok egyaránt. Kutatásomból kiderül, hogy az első generációba sorolt egyének és a második generációba sorolt egyének idősebb tagjainak elsődleges csoportja az etnikai csoport, a svábság, ami a származáson és a tradíciókon alapul. A második generációhoz tartozóknál a svábság németté definiálódik, ez számukra magasabb státuszt jelent, amivel azonosulnak is, és a magukat magyarnak vallók is alkalmazkodnak a kisebbséghez. A harmadik generáció tagjai főként a magyar értékeket és normákat vallja magáénak. A történelmi események hatására változik az identitás erőssége, a kitelepítés hatására a sváb

hovatarozás erősödött, és a magyar (a falun belül) megvetendő lett. Időben az első generációtól haladva a harmadik felé, erősödik a magyarságtudat.

- A faluban a vallás a lakosság életének elválaszthatatlan része, melynek hatása koronként, történelmi eseményként változik, hol elválasztó szerepet tölt be, hol integrálót, hol pedig túlélési stratégiaként szerepel. Egyéni szükségleteket és közösségi szükségleteket egyaránt kielégít, biztosítván a csoporton belüli egyensúlyt, kohéziót és a falu zártságát. A sváb kisebbség katolikus vallású. A magyarok reformátusok. A katolicizmus nemcsak elválasztotta a svábokat és a magyarokat, hanem össze is kötötte őket. A svábok csoportján belül a reformátusokkal szemben növelte a különbségeket, de a szintén katolikus magyarokkal szemben csökkentette.
- A vagyoni tagozódás a svábok-magyarok között is fennállt, de a sváb közösségen belül is fontos státuszképző elem volt, amely egyben a közösség zártságát erősítette.
- Az első generáció idejében a házasságkötésnél a vallásnak, az etnikai származásnak és a vagyoni helyzetnek egyaránt döntő, rangsor nélküli szerepe volt. Ez a három dimenzió együttesen, sokszor összefonódva határozta meg az emberek közötti kapcsolatokat. Egy sváb csak svábbal, katolikussal és rangjához méltóval házasodhatott. Az ettől eltérő variációk eleinte tiltottak, később „csak” megvetendők voltak. Ma már ez a követelmény a harmadik generációs alanyoknál érvényét veszítette. A mobilitási lehetőségek kiszélesedésével, a modernizációval, a történelmi események szükségszerű következményeként a falu nyitottá vált. Az első generáció már beletörődött a normák átalakulásába, de megjegyzés, kíváncsi, olykor elszólás révén elhangzik még a múltbeli szokások iránti igény. A második generációban már találkozunk a „diploma diplomához házasodik” jelenséggel, de ez nagyon korlátozta a falun belüli párválasztást, hisz a „piaci viszonyok” ezt nem tették lehetővé.
- Azt tapasztaltam, hogy a vegyes házasságok hatnak mind közösségi, mind egyéni szinten. Ezen azt értem, hogy a vegyes házasságok elterjedésével a falusi közösség szokásai, normái, tradíciói, elvárásai a párválasztással, házasodással kapcsolatban rugalmasabbak lettek. Lazultak a szabályok, elvárások, az eddig ismeretlen vagy el nem ismert, el nem fogadott házasfeleket, újfajta viselkedéseket, magatartásokat (pl. az esküvőn) egyre inkább tolerálnak, elfogadnak. Minél több vegyes házasság köttetik annál inkább, és ezzel együtt, egymásra kölcsönösen hatva és erősítve a házasulandó felek is kevésbé érzik kötelező erejűnek, szigorúnak, megmásíthatatlannak az eddigi normákat, házasodási szokásokat. Mernek új elemeket, magatartásformákat bevinni párválasztásukba,

házasságkötésükbe és az ezt követő házasságukba. Tehát egyfajta oda-vissza hatásról van szó a közösség és az egyén között.

- A második világháború utáni társadalmi változások megfigyelhetők a faluban is, például: a gyermekszám az első generációnál 2-3 fő volt, a szülőknél még 4-6-8 fő volt az átlagos. Ma, akik a faluban élnek 2-3 gyermekük van. Az aktív vallásgyakorlás csak az elsőgenerációs idősre jellemző, a fiatalabbak főleg hétvégenként és nagy ünnepekkor (például Karácsony, Húsvét) járnak templomba. Ez összefügghet a falun kívüli munkahelyekkel, az ingázással, a sok munkával, a vallás erejének csökkenésével, a vegyes házasságok gyakoriságával. Az együttélések száma nőtt a faluban, ma már elfogadott, nem szólják meg érte a párokat. Ötven évvel ezelőtt csak a templomi esküvő volt hiteles, ha valaki csak anyakönyvvezetőnél kötött házasságot, azt vadházasságnak, elítélendőnek tekintették a falubeliek. A válás az első generációsok idejében fel sem merült, ma már sok családban előfordul.
- Az életmódban is jelentős változások figyelhetők meg. A sváb ételeket főként az idősök készítik, azt is egyre ritkábban. Gyerekeik, unokáik már nem nagyon tudják hogyan kell főzni ezeket. Lakodalmakkor már sváb ételeket nem is szolgálnak fel. Földműveléssel, piacra termeléssel ma már nem foglalkoznak a faluban, csak annyit termelnek, amennyit elfogyasztanak. A földeket elvették, eladták, vagy az öröklődéssel felaprózódott. Svábul csak az öregek beszélnek, a gyerekek néha értik a nyelvet, de már nem beszélnek. Az öregek is keverik a magyar és a sváb szavakat, egy mondatban mindkettő előfordul. Viszont a német nyelvtanulást fontosnak tartja a falu, már az óvodában tanulják a verseket, mondókákat, amit az iskolában emelt óraszámban folytatnak.

3.3 Következtetések

A klasszikus családelméletek szerint a nők képzettségének emelkedése és munkaerőpiaci szerepük kiterjedése a hagyományos családi szerkezet, a hagyományos családi munkamegosztás felbomlásához vezet, ez pedig a család, mint társadalmi intézmény hanyatlásához. Ez a hanyatlás már látható a házassági hajlandóság csökkenésében is. A magyarországi empirikus eredmények azonban nem támasztják alá ezt a hipotézist, inkább a szerepkombinációs megközelítést igazolják, ti. azt, hogy a partnerválasztási és házassági döntésekben a különböző erőforrások összeadódása történik. Ez egyrészt abban nyilvánul meg, hogy az alacsonyan képzettek és a munkaerőpiac perifériáján levők esélyei fokozatosan romlanak, így házasság esetén kénytelenek egymást választani. Másrészt viszont a magasan

kvalifikáltak, a humán tőkében gazdagok, a vonzó karrierkilátásokkal rendelkezők is saját társadalmi csoportjukon belül keresnek párt maguknak, igaz, a döntés életkorban egyre jobban kitolódik. Mindkét csoport a homogámia erősödésének kedvez.

A kockázat-társadalom megközelítés középpontjában a modernizációval és globalizációval együtt járó kockázatnövekedés és bizalomvesztés áll, ami a párkapcsolatok kialakításában és kialakulásában is érezteti hatását. A kockázat-társadalom megközelítés hipotézise szerint a házasság rovására növekedni fog az együttélési formák aránya, főleg azokban a társadalmi csoportokban, amelyek leginkább ki vannak téve a pályakezdéssel kapcsolatos bizonytalanságoknak, a karrierbizonytalanságoknak, a jövedelmi bizonytalanságnak, stb., tehát akik a periférián vannak, akiket a leszakadás veszélye fenyeget. A kutatási eredmények alátámasztják ezeket a hipotéziseket. Már a kilencvenes években felfutott az élettársi kapcsolatok száma, a házasságkötéseké pedig visszaesett. De az élettársi együttélési forma csak bizonyos társadalmi csoportokhoz és meghatározott élethelyzetekhez köthető. Leginkább a társadalom szélső rétegei választják (a legjobb- és legrosszabb minőségűek), egyikük a létbizonytalanság, a munkaerőpiaci bizonytalanság, a jövőt illető bizonytalanság miatt, másikuk a még kialakulóban levő karriertényezők, a stabil egzisztencia kialakításának folyamata, életszakasza miatt. Ha ez a stabilitás biztosított, akkor az élettársi kapcsolat házasságban rögzül. Vagyis az élettársi kapcsolat nem szorítja ki a házasság intézményét, mert csupán átmeneti élethelyzethez kapcsolódik, a bizonytalanság szakaszához. Ha ezt leküzdik, akkor megtörténik a házasság, ha nem (a periférián élők esetében), akkor házassági szándékaik ellenére „benne ragadnak” az élettársi kapcsolatban, mint a házasság „kényszer szülte” helyettesítőjébe.

A saját erőforrások még mindig nagyban függenek a származástól, vagyis azoktól az értékektől, normáktól, tőkéktől és gondolkodásmódtól, amelyeket a házasulandó a szülői családból hozott. Ennek ereje társadalmi csoportonként, iskolai végzettség szerint, nemeként, koronként, életút vonatkozásában más, de még mindig erőteljesen befolyásolja a párválasztást és magát a házasságot. A modernizációs megközelítések szerint a partnerszelekciót egyre inkább az iskolázottságnak és a képzettségnek kell befolyásolnia, háttérbe szorítva ezzel a szülői hátteret. A hazai és nemzetközi eredmények a kilencvenes évektől azonban azt mutatják, hogy az egyének hajlamosak saját csoportjukon belül házasodni származásuk és iskolázottságuk tekintetében. Ez a homogámia erősödni látszik. De e mellett még mindig befolyással bír és nem veszít erejéből a származási tényező. Az életútban az „idősebb

fiatalok” esetén az életkor emelkedésével a preferenciák közül a teljesítménynek lesz erősebb a hatása, de a származás ott is jelen van.

A házasságkötés esélyét és időzítését nagyban befolyásolja a nemek aránya, de ha megnézzük az iskolázottság-specifikus nemi arányokat, akkor kisebb hatást látunk. Ugyanis a végzettségi rangsor két végpontján elhelyezkedők házassági hajlandóságára alig van hatással az a tény, hogy hasonló korú és végzettségű egyének mekkora létszámban vannak jelen a piacon. Ez azt jelzi, hogy a legképzetlenebbeket akkor sem választják házas társul, ha túlkínálat van belőlük, míg a legiskolázottabbakat nem azért választják, mert egyre több van belőlük. A legerősebb házassági piac az iskola, a potenciális partnerek leginkább itt találkoznak egymással, ez az a tényező, amely leginkább befolyásolja a párkapcsolat-formálódást. Ráadásul minél képzetesebb valaki, annál valószínűbb, hogy még az iskolában kialakítja kapcsolatát és az iskola elvégzése után pár éven belül megházasodik. Ha valaki nem tanul tovább, akkor kiszorul erről a piacról és ez is hozzájárul házasságkötési esélyének folyamatos csökkenéséhez. Ezért is nagy a házassági homogámia az iskolai végzettségek tekintetében, főleg a végleteken (az alacsony- és magas végzettség esetén).

A hazai házassági mobilitás kutatások számos feltárandó területet hagytak még, ennek legfőbb oka az adatbázisok hiánya.

Dunabogdányi kutatásom egy társadalomtörténeti, szociológiai folyamat, konkrétan a társadalmi mobilitás folyamatának csak egy metszete. A párválasztási, házassági szokásokban, normákban azért történtek gyökeres változások a második világháborút követően, mert ezt a társadalmi mobilitás más dimenziói lehetővé tették. Az országos szinten történt társadalmi változások hatottak, befolyásolták a bogdányi mobilitási lehetőségeket is.

4. Főbb, a disszertációban hivatkozott irodalmak

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswick, E., Levinson, D., Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Harper.

Allport, G. W. (1977). *Az előítélet*. Budapest: Gondolat.

Andorka R., Harscsa I., Kulcsár R. (1975). A társadalmi mobilitás történeti tendenciái. *Statistikai Időszaki Közlemények*, 343, 114-126.

Andorka R. (1991). A házasságkötés társadalmi helyzete egymáshoz viszonyítva. In: Utasi Ágnes (szerk.). *Társas kapcsolatok*. Budapest, Gondolat. 20-39.

- Andorka R. (1997). *Bevezetés a szociológiába*. Budapest: Osiris.
- Angelusz R. (2000). *A láthatóság görbe tükré*. Budapest, Új Mandátum. 39-55.
- Angelusz R., Tardos R. (2003). A konszolidáció/interszekció fogalompár perspektívái a szociológiában. *Szociológiai Szemle*, 13 (4), 3-19.
- Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2013). *Social Psychology, 8th ed.* New York: Pearson Education Inc.
- Balassa Sz., Kovács A. (2010). Kontextus és kontaktus: A kontaktus-hipotézis vizsgálata magyarországi vegyes lakosságú településeken. *Alkalmazott Pszichológia* 12 (1-2), 99-112.
- Beck, U. (2003). *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég.
- Becker, G. S. (1974). A theory of marriage. In: Schultz, T. W. (szerk.). *Economics of the Family, Marriage, Children and Human Capital*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Becker, G. S. (1991). *A Treatise on the Family*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bellér B. (1981). *A magyarországi németek rövid története*. Budapest, Magvető.
- Berent, J. (1954). Social mobility and marriage: a study of trends in England and Wales. In: Glass, D. V. (szerk.). *Social Mobility in Britain*. London: Routledge. 321-338.
- Bindorffer Gy. (1996). *Identitás kettős kötésben I. Etnikai identitás és kulturális reprezentáció a dunabogdányi svábok körében*. Budapest: MTA PTI.
- Bindorffer Gy. (1997). Nyelvében él az etnikum. Identitás, nyelvi és kulturális reprezentáció egy magyarországi sváb faluban. *Szociológiai Szemle*, 7 (2), 125-141.
- Bindorffer Gy. (2001). *Kettős identitás*. Budapest: Új Mandátum-MTA Kisebbségkutató Intézet.
- Bindorffer Gy., Sólyom, B. (2007). A pomázi szerbek identitása. In: Bindorffer Gy. (szerk.). *Változatok a kettős identitásra*. Budapest: Gondolat - MTA Etnikai-Nemzeti-Kisebbségkutató Intézet, 188-236.
- Blau, P. M. (1997). Egyenlőtlenség és heterogenitás. (1973) In: Angelusz R. (szerk.). *A társadalmi rétegződés komponensei*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
- Blossfeld, H.-P. (szerk.). (1995). *The new role of women: family formation in modern societies*. Boulder: Westview Press.
- Blossfeld, H.-P., Drobnic, S. (2001). *Careers of couples in contemporary societies*. Oxford: Oxford University Press.

- Blossfeld, H.-P., Mills, M. (2001). A causal approach to interrelated family events: a cross-national comparison of cohabitation, nonmarital conception, and marriage. *Canadian Journal of Population*, 28, 409-437.
- Blossfeld, H.-P., Grunow, D., Schulz, F. (2012). What determines change in the division of housework over the course of marriage? *International Sociology*, 27, 289-307. [doi:10.1177/0268580911423056](https://doi.org/10.1177/0268580911423056)
- Bukodi E. (2003). A házasság és az élettársi kapcsolat közötti választást meghatározó tényezők. In: Spéder Zs. (szerk.). *Család és népesség – itthon és Európában*. Budapest, Századvég, 165-196.
- Bukodi E. (2004). *Ki, mikor, kivel (nem) házasodik? Párválasztás Magyarországon*. Budapest, Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég.
- Burgess, E. W. (1928). Family Tradition and Personality Development. *National Conference of Social Work*, 55, 322–330.
- Burgess, E. W., Wallin, P. (1943). Homogamy in social characteristics. *American Journal of Sociology*, 49, 109-124. [doi:10.1086/219346](https://doi.org/10.1086/219346)
- Coleman, D. (2005). Facing the 21st century: new developments, continuing problems. In: Macura, M., MacDonald, A. L., HAUG, W. (szerk.). *The new demographic regime. Population challenges and policy responses*. New York and Geneva: United Nations, 11-43.
- Cseh-Szombathy L. (1979). *Családszociológiai problémák és módszerek*. Budapest: Gondolat.
- Cseh-Szombathy L. (1991). A családi értékek változása és ennek hatása a családi funkciók alakulására. In: Utasi Á. (szerk.). *Társas kapcsolatok*. Budapest: Gondolat, 7-19.
- Cseh-Szombathy L. (2000). A házasság minősége. In: Spéder Zs., Elekes Zs. (szerk.). *Törések és kötések*. Budapest: Századvég.
- Csernák J. (1997). Házasság és válás Magyarországon. In: Kovacsics J. (szerk.). *Magyarország történeti demográfiája, 896-1995*. Budapest: KSH, 341-362.
- Csernák J., Pongrácz T. , S. Molnár E. (1992). *Élettársi kapcsolatok Magyarországon*. NKI Kutatási Jelentések 46. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
- Fiske, S. T. (1993). Controlling other people: The effect of power on stereotyping. *American Psychologist*, 48, 621-628. [doi:10.1037//0003-066x.48.6.621](https://doi.org/10.1037//0003-066x.48.6.621)
- Fiske, S. T. (2006). *Társas alapmotívumok*. Budapest: Osiris.

- Földházi E. (2012). Válás. In: Öri P., Spéder Zs. (szerk.). *Demográfiai portré 2012: Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 21-30.
- Frejka, T., Rossi, J. A. (2001). Paths to sub replacement fertility: the empirical evidence. In: Bulatao, R. A., Casterline, J. B. (szerk.). *Global fertility transition*. A supplement to volume 27. *Population and Development Review*, New York: Population Council, 213–254.
- Gödri I. (2003). A házassági és élettársi kapcsolatok minőségének és stabilitásának néhány metszete. In: Spéder Zs. (szerk.). *Család és népesség – itthon és Európában*. Századvég, 197-230.
- Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and homogamy: causes, patterns, trends. *Annual Review of Sociology*, 24, 395-421. [doi:10.1146/annurev.soc.24.1.395](https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.395)
- Kalmijn, M., Flap H. (2001). Assortative meeting and mating: Unintended consequences of organized settings for partner choices. *Social Forces*, 79, 1289-1312. [doi:10.1353/sof.2001.0044](https://doi.org/10.1353/sof.2001.0044)
- Kamarás F. (2005). Családalapítás és gyermekvállalás Európában: Kérdések és kérdőjelek. In: Nagy I., Pongrácz T., Tóth I. Gy. (szerk.). *Szerepváltozások: Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 2005*. Budapest: TÁRKI, Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, 87-101.
- Kapitány B. (2003). Az értékbeállítódások különbségei különböző kohorszokban és életkorokban. In: Spéder Zs. (szerk.). *Család és népesség – itthon és Európában*. Budapest: Századvég, 254-280.
- Kapitány B. (2012). 'Látogató párkapcsolatok' Magyarországon. *Szociológiai Szemle*, 22 (1), 4–29.
- KSH (2013). *Statisztikai tükör 2013/115. Családtípusok és párkapcsolati formák változása a népszámlálási adatok tükrében*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH (2014). *Statisztikai tükör, 2014/28. Népmozgalom, 2013*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH (2014). *Gyorstájékoztató, 137. Több születés, kevesebb halálozás, mérsékeltebb természetes fogyás*. Népmozgalom, 2014, január-augusztus Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- KSH (2014). *2011. évi népszámlálási adatok. Nemzetiségi adatok*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.

- Oppenheimer, V. K. (2003). Cohabiting and marriage during young men's career-development. *Demography*, 40, 127-149. [doi:10.2307/3180815](https://doi.org/10.2307/3180815)
- Pongrácz T., S. Molnár E. (2000). Kísérlet a „tradícióőrző” és az attól elszakadó, „modernizálódó” családi értékek empirikus vizsgálatára. In: Spéder Zs., Tóth P. P. (szerk.). *Emberi viszonyok: Cseh-Szombathy László tiszteletére*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég, 52-80.
- Pongrácz T., Spéder Zs. (2003). Párkapcsolatok az ezredfordulón. *Szociológiai Szemle*, 3, 55-75.
- Pongrácz T., S. Molnár E. (2011). Nemi szerepek és a közvélemény változásának kölcsönhatása. In: Nagy I., Pongrácz T. (szerk.). *Szerepváltozások 2011*. Budapest: TÁRKI, 192-206.
- Sherif, M. H., Sherif, C. (1980). Csoporton belüli és csoportközi viszonyok: kísérleti kutatás. In: Csepeli, Gy. (szerk.). *Előítéletek és csoportközi viszonyok*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 347–392.
- Síklaki I. (2010). *Előítélet és tolerancia*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- S. Molnár E. (2002). Élettársi együttélések – tények és vélemények. In: Nagy I., Pongrácz T., Tóth I. Gy. (szerk.). *Szerepváltozások 2001*. Budapest: TÁRKI – Szociális és Családügyi Minisztérium 65-87.
- S. Molnár E. (2010). Párkapcsolat létesítését/megszüntetését érintő magatartási normák változásának megfigyelése. *Demográfia*. 53 (2-3), 234–275.
- Somlai P. (2000). Meghatározások, avagy miről szól a család válsága? In: Spéder Zs., Tóth P. P. (szerk.). *Emberi viszonyok: Cseh-Szombathy László tiszteletére*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég, 101- 110.
- Spéder Zs. (2004). Gyermekvállalás és a párkapcsolatok átalakulása. In: Kolosi T., Tóth I. Gy., Vukovics Gy. (szerk.). *Társadalmi Riport 2004*. Budapest: TÁRKI, 137-151.
- Spéder Zs. (2014). Demográfiai folyamatok: születések, halálozások, korösszetétel. In: Kolosi T., Tóth I. Gy., Vukovics Gy. (szerk.). *Társadalmi Riport 2014*. Budapest: TÁRKI, 63-81.
- Steele, C. M. - Aronson, J. (1995). Stereotype threat and the intellectual test performance of African Americans. *Journal of Personality and Social Psychology* 69 (5), 797–811. [doi:10.1037/0022-3514.69.5.797](https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.5.797)
- Szalma I. (2010). Attitűdök a házasságról és a gyermekvállalásról. *Demográfia*, 53 (1), 38–66.

- Tausch, N., Hewstone, M. (2010). Intergroup Contact. In: Dovidio, J. F., Hewstone, M., Glick, P., Esses, V. M. (szerk.) *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*, London: SAGE, 544–561.
- Tárkányi Á. (2008). A második demográfiai átmenet néhány főbb tényezője a fejlett világban és Magyarországon. *Demográfia*, 51 (4), 406-440.
- Tilkovszky L.(1989). *Hét évtized a magyarországi németek történetéből (1919-1989)* Budapest: Kossuth.
- Turner, J., Oakes, P. (1986). The significance of the social identity concept for social psychology with reference to individualism, interactionism and social influence. *British Journal of Social Psychology* 25 (3). 237–252. [doi:10.1111/j.2044-8309.1986.tb00732.x](https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1986.tb00732.x)
- Vukovich Gy. (2004). Népesedési folyamatok uniós összehasonlításban. In: Kolosi T., Tóth I. Gy., Vukovich Gy. (szerk.). *Társadalmi Riport 2004*. Budapest: TÁRKI, 121-136.
- Wright, S. C., Aron, A., Mclughlin-Volpe, T., Ropp, S. A. (1997). The Extended Contact Effect: Knowledge of Cross-group Friendships and Prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 73-90. [doi:10.1037//0022-3514.73.1.73](https://doi.org/10.1037//0022-3514.73.1.73)

5. A szerző témában megjelent publikációi

5.1. Magyar nyelvű publikációk

- Sólyom B. (2004). Társadalmi és házassági mobilitás Dunabogdányban. *Tabula*, 7 (1), 71-96.
- Sólyom B. (2014). Az identitásfrász egy sváb közösségben. *Jel-Kép: Kommunikáció, közvélemény, média*, 35 (2), http://communicatio.hu/jelkep/2014/2/solyom_barbara.htm
- Sólyom B. (2014). A kontaktushipotézis elmélete és működése egy sváb-magyar faluban. *Kultúra és Közösség – megjelenés alatt*
- Bindorffer Gy., Sólyom, B. (2007). A pomázi szerbek identitása. In: Bindorffer Gy. (szerk.). *Változatok a kettős identitásra*. Budapest: Gondolat - MTA Etnikai-Nemzeti-Kisebbségkutató Intézet, 188-236.

5.2. Angol nyelvű publikációk

- Sólyom B. (2014). Dual identity in interethnic context. *KOME: An International Journal of Pure Communicational Inquiry* 2 (1), 28-36. [doi:10.17646/kome.2014.14](https://doi.org/10.17646/kome.2014.14)
- Sólyom B. (2014). The study of three generational Swabian and Hungarian marital mobility in a Pest County village. *Acta Ethnographica Hungarica*, 59 (2), 271-297. [doi:10.1556/aethn.59.2014.2.2](https://doi.org/10.1556/aethn.59.2014.2.2)
- Sólyom B. (2014d). The coexistence of Swabians and Hungarians in a village in near Budapest. *KOME - An International Journal of Pure Communicational Inquiry* 2 (2), 64-72. [doi:10.17646/kome.2014.25](https://doi.org/10.17646/kome.2014.25)